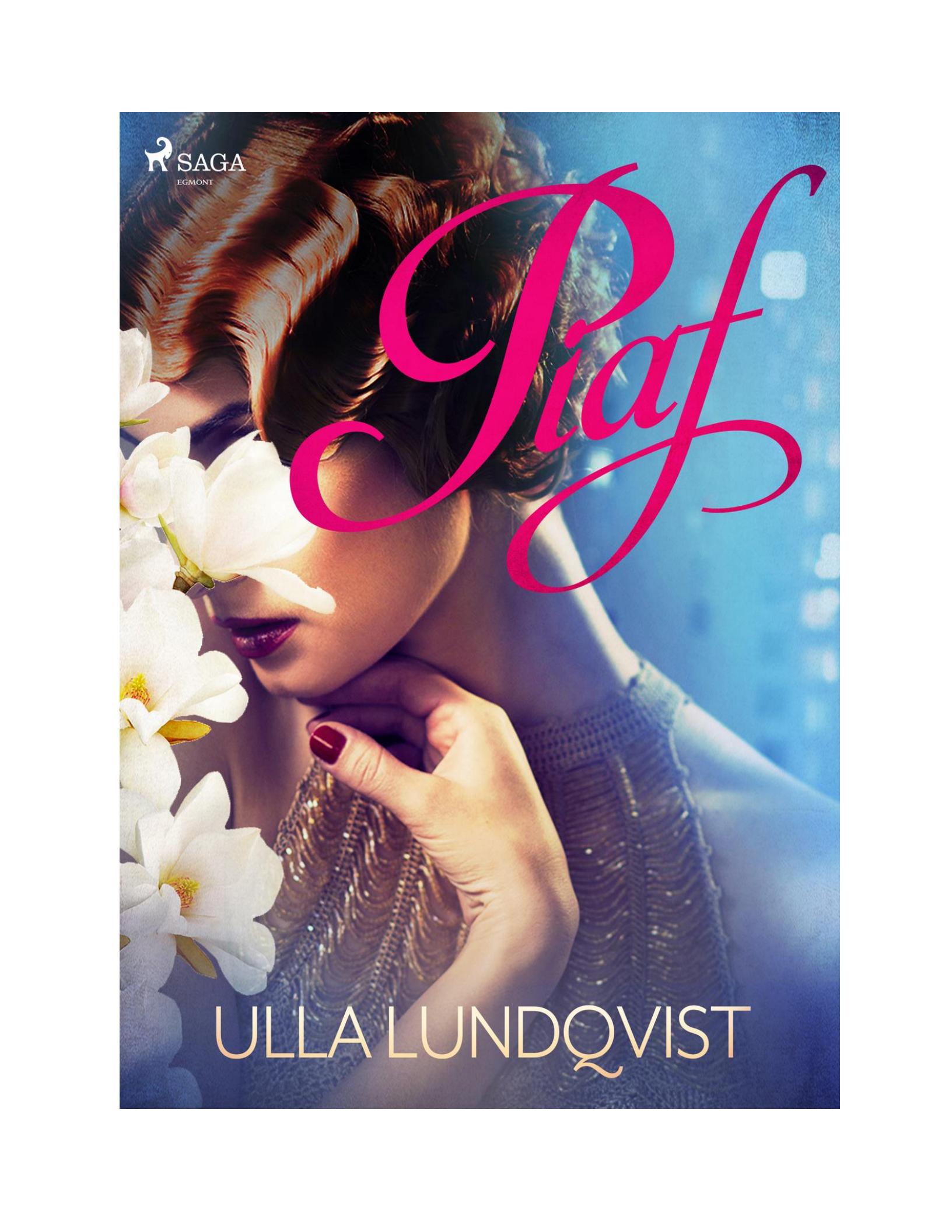

Siaf

ULLA LUNDQVIST

A close-up photograph of a woman with voluminous, wavy red hair. She is holding a large bouquet of white flowers, with one flower partially covering her eyes. She has dark red lipstick and matching nail polish. She is wearing a blue, sequined, sleeveless top. The background is a soft, out-of-focus blue with bokeh light effects.

 SAGA
EGMONT

Siaf

ULLA LUNDQVIST

Ulla Lundqvist

Piaf
Sången som liv

Saga

Piaf

Omslagsfoto: Shutterstock

Copyright © 1993, 2019 Ulla Lundqvist och SAGA Egmont, an imprint
of Lindhardt og Ringhof A/S Copenhagen

All rights reserved

ISBN: 9788726143744

1. E-boksutgåva, 2019

Format: EPUB 2.0

Denna bok är skyddad av upphovsrätten. Kopiering för annat än
personligt bruk får enbart ske efter överenskommelse med Saga samt
med författaren.

Lindhardtogringhof.dk

Saga är ett förlag i Lindhardt og Ringhof, ett förlag inom Egmont-
koncernen

FÖRORD

Redan medan hon levde blev Edith Piaf en myt och legend – något som hon själv också aktivt bidrog till: när man läser om henne slås man av hur motsägelsefulla hennes egna uttalanden är om vad som hänt henne i livet. Därför är det mer givande att gå till hennes sånger och visor om man vill försöka få syn på den sårbara kvinnan bakom alla roller, självvalda och påtvingade.

Det är viktigt att ingen av mina läsare tror att jag med denna bok vill bidra till den redan omfattande floran av dokumentärer och biografier över Edith Giovanna Gassion, som var det namn hon fick som barn. Jag har skrivit en roman. Den bild av barnet, den unga flickan och kvinnan och hennes öde som framträder är en mycket fri, för att inte säga självsvåldig tolkning.

Artisten Edith Piaf fyllde som ingen annan min ungdom med en säregen blandning av stilla vemod och extatisk livsbejakelse. För mig och för en hel värld stod det klart att denna kvinna verkligen sjöng sitt liv och levde sin sång. Det är min förhoppning att de läsare, som liksom jag levde med Edith ända fram till hennes död för i år trettio år sedan, skall finna något i min bild av henne som stämmer med deras. Vad jag emellertid främst önskar är att unga människor, för vilka hon bara – eller knappt – är ett namn, skall fascineras av henne och hitta till hennes musik.

Hon är unik, sade hennes vän konstnären, regissören och diktaren Jean Cocteau som dog samma dag som hon, den 10 oktober 1963.

Linköping i januari 1993

Ulla Lundqvist

PROLOG

Möte i Carteret

I

En junidag för något år sedan satt jag i strålande solsken på däck till en båt mellan England och Frankrike, således på Engelska kanalen, och talade med en ung man från Göteborg som skulle tågluffa i Frankrike. Färjan hette *Earl Godwin*, men tågluffaren hade upptäckt att den från början varit svensk och hetat *Svea Drott*. Han visade mig att detta stod att läsa på en metallskylt just innanför soldäck, och därmed blev jag bekant med Ulf, som han hette.

- Tänk att vi säljer våra gamla skorvar till England, sa han. Man får hoppas att hon är sjöduglig!

- Skulle nog tro det, åtminstone i det här vädret, svarade jag och gjorde en gest med handen över det nästan spegelblanka havet, vars yta knappt krusades av en kåre och endast bröts av svallet efter *Earl Godwins* motorer.

Så inleddes ett samtal som skulle visa sig bli minnesvärt.

Vi satt i var sin solstol och betraktade måsflocken som troget följt oss ända från Weymouth och säkert skulle hänga med till Cherbourg dit vi var på väg. Vi pratade om sommarvädret som artade sig så bra och om den engelska maten som jag menade har blivit så enormt mycket bättre de senaste tjugo åren, och då skrattade Ulf:

- Jag är precis tjugo. Fyllde i förrgård.

- Oj då, grattis i efterskott, svarade jag. Själv är jag en bit över femtio, så jag minns en massa urkokta grönsaker och bleksiktiga puddingar som är borta nu.

- Men du - om du är så jävla gammal - f'låt - då måste du ju minnas Henne!

Jag vet inte om Ulfs lilla "f'låt" hade att göra med svordomen eller min höga ålder, men jag hörde tydligt den stora H:et i Henne som en så jävla gammal tant måste minnas. Hela replikskiftet skulle för övrigt ha fallit ur mitt minne om det inte varit för det som hände senare. Jag frågade alltså vem han menade att jag borde minnas. Svaret kom som om det inte skulle kunna vara någon annan:

- Piaf, förstås!

Han pekade på sitt bagage i hörnet vid en livbåt: ryggsäck modell större, sovsäck och gitarr:

- Jag sjunger Piaf, förklarade han.

- Du? En ung kille?

- Varför inte? Hon har världens suveränaste repertoar. Jag har lärt mej franska för hennes skull och jag har läst allt jag har kommit över. När jag har luffat lite i Bretagne ska jag till Paris. Bara att gå på hennes gator, i Belleville och Montmartre! Ja, jag ska ju förstås sjunga ihop lite stålar också. Men vad minns du av Piaf?

- En hel del. Det är intressant att du är så tänd på henne, jag trodde att det bara var vi åldringar, faktiskt. Jag spelar fortfarande hennes skivor - en del av dom var jätteschlager när jag var ung, framför allt *Milord*. Och så har jag förstås läst den där boken som hennes syster skrev, Simone Berteaut. Den har du väl också läst?

- Den! Ulf fnös föraktfullt. Det där är bara lögn. Hon, den där Simone, var inte alls hennes syster utan bara en kompis från de fattiga åren som aldrig slutade att hänga sej på henne.

- Såå? Hur vet du det?

Det här var intressant; jag erinrade mig vagt att jag hört något ditåt förut men aldrig tagit reda på vad som låg bakom.

- Man har väl forskat! svarade Ulf stolt. Förresten har det där fruntimret inte skrivit boken själv. Hon hade en sån där, vad heter det nu igen, som skrev åt henne. Det vet väl du som är författare?

Jag hade anförtrott Ulf att mitt ärende var att söka upp någon rofylld liten fransk by för att skriva färdigt en bok om en föräldralös flicka på jakt efter sin okände far.

- Spökskrivare, svarade jag.

- Just det, sa Ulf. Roligt ord. Ungefär som om man har ett spöke som berättar åt en. Har du gjort nåt sånt?

Jag skakade på huvudet.

- Nej beware mej. Jag vill allt hitta på mina skrönor själv.

Sa jag. Ännu alldeles utan ens en föraning om vad som snart skulle ske och hur spöklikt - faktiskt - detta samtal skulle te sig senare.

- I alla fall, återtog Ulf, så är hon död nu den där Berteaut, men hon som skrev boken, hon lever. Marcelle Routier. Jag ska söka upp henne i Paris. Det är en annan spöklik sak förresten, det där namnet. Marcelle. Det dyker alltid upp i Ediths liv. Som mansnamn också. Marcel.

Jag nickade igen, för jag mindes: Marcel Cerdan - hennes livs stora kärlek, den mannen som jag alltid inbillat mig att hennes ord vände sig till i alla visorna om en kärlek över allt förnuft, oftast olycklig.

Men nu rosslade *Earl Godwins* motorer på ett nytt sätt och en raspig och knappt urskiljbar röst uppmanade oss som var bilburna att gå till våra fordon eftersom vi snart skulle lägga till i Cherbourg.

På väg i min lilla Opel Corsa - som mina barn föraktfullt kallar "morsans ryggsäck" - kunde jag inte släppa tankarna på samtalet med Ulf. Hans tjugoårsentusiasm hade väckt till liv min egen; jag tänkte medan jag körde på idel små okända normandiska vägar på hur jag spelat vissa

Piafsånger maniskt, om och om igen tills jag kunde dem utantill, ibland utan att ha uppfattat de franska orden eftersom min franska helt enkelt inte räckte till. Men det bekymrade mig inte: Edith Piafs röst och sätt att uttala hade en magi som gjorde att jag förstod utan att ha uppfattat. Antagligen var det samma fascination som Ulf kände.

Jag befann mig på väg mot staden Coutances när jag körde in i en parkeringsficka för att studera min karta. Normandie – härifrån härstammade bestämt Edith på fädernet. Jag erinrade mig att hon en tid hade bott hos sin farmor i Normandie, den enda tid i hennes liv då hon var bosatt utanför Paris, hon var bara en tös då. Vad var det platsen hette – jo, där såg jag den: Bernay. Fast det var ju liksom fel håll. Jag hade tänkt mig havet och planerat styra mot kusten vid Valognes. En liten by vid havet så här före turistsäsongen skulle vara perfekt miljö för den inspiration till boken om flickan Klara som jag så väl behövde.

Jag försökte slå bort alla Piafter som hade börjat ringa i mina öron och styrde beslutsamt mot havet.

Men ännu när jag körde in i lilla Carteret ringde *La Vie en Rose* i mina öron, och för att försöka bli den kvitt sjöng jag för full hals trots nervevade bilrutor:

När han tar mig i sin famn	Quand il me prend dans ses bras
och talar lågt till mig	il me parle tout bas
får livet rosenskimmer ¹	je vois la vie en rose

Inte konstigt att de glodde, gubbarna som höll på att spela boule utanför baren som låg där byns huvudgata började. En utrikisk bil med strålkastarna tända mitt på dagen och en stollig kvinna som sjöng vildsint och ogenerat. De pekade som alla gör i utlandet på mina strålkastare, och jag stannade bilen.

- Bonjour, sa jag så belevat och normalt jag kunde. Finns det nåt hotell här i byn?

- Visst, madame, sa en plirig gubbe och tog pipan ur munnen. Men ni har ju ljusen påslagna!

Jag förklarade tålmodigt för femte gången minst sedan jag körde i land att ljusen var kopplade till motorn och att det är lag på att alltid ha dem tända i mitt land, och alla gubbarna skakade medlidsamt på huvudet. Men de visade med yviga gester att om jag bara fortsatte mot udden och fyren så fanns det ett hotell som brukade bli fullt av turister senare på säsongen, och ett par minuter senare parkerade jag utanför *Hôtel de la Plage et du Cap*, ungefär Strandens och uddens hotell. Det var ett vitrappet hus, inte särskilt stort, med en glasveranda som tydligen var restaurang och såg mycket inbjudande ut med rosarutiga dukar och söta buketter av violer och margueriter på varje bord. Mitt över gatan där jag stannat låg en liten fiskehamn och längre ut ett färjeläge. Klockan var lite över ett och det var ebb. Ett par fiskebåtar låg vända på sanden nedanför kajen, och vattnet, havet, syntes bara som en glittrande bård i fjärran. Det låg fiskedon i små inhägnader invid kajkanten och lådor var staplade intill; inga människor syntes, men det satt folk på hotellets veranda och åt. Visst, tänkte jag, lunchdags. Måltiderna är heliga i Frankrike, det visste jag sedan tidigare.

Ovanför hotellet reste sig klippan som sedan gick ut mot stranden och uddens spets. På toppen blickade fyren ut över kanalen; jag skymtade törnrossnår och ginstbuskar där uppe på krönet och nedanför låg den blöta sanden. Inte en själ så långt ögat nådde, bara måsarna och tärnorna, ett fåtal som nöjde sig med att spankulera kring bland de kvarlämnade vattenpussarna och söka småkrabbor och tångräkor.

- Hjälp madame med hennes väskor, så en kvart senare min blivande värdinna madame Bretelle till sin son, som snabbt kom till min hjälp.

- Madame är författare från Schweiz och ska sitta på elvan och skriva några dar, förtydligade hon.

- Sverige, rättade jag. La Suède.

- Oui, *bien sûr*, svarade madame Bretelle som om detta inte hade den ringaste betydelse. Det hade det inte heller, för övrigt. Vad som finns utanför Frankrikes gränser är, det visste jag redan, helt enkelt Utlandet, något anonymt och ointressant - om inte rent av även farligt.

Redan samma eftermiddag, prick klockan fyra, när jag hade packat upp och installerat mig i mitt lilla rum med fönster mot hamnen och havet à 100 francs per dygn, såg jag henne för första gången. Den lilla svartklädda kvinnan som skulle kasta omkull alla mina planer beträffande besöket i Carteret.

II

Jag råkade kasta en blick ut genom mitt fönster under takåsen.

En liten svartklädd kvinnogestalt skyndade just då förbi, på väg från byn och ut mot udden och klippan. Hon gick egentligen inte, hon *skred*. Det ordet har jag alltid tyckt vara lite löjligt och svårt att förklara: man brukar ju säga att en prästinna eller att Lucia skrider, men i själva verket så går de ju bara långsamt. Den här gestalten, hon skred däremot, och det inte ens långsamt. Det var som om fötterna inte nuddade marken; dem såg man för övrigt inte eftersom kjolen var fotsid, och hade det inte varit så befängt så kunde man tro att hon åkte rullskridskor eller skateboard. Ansiktet bara skymtade jag, det var vänt utåt hamnen och havet, och över håret hade hon en svart sjalett lik den som många äldre kvinnor bär i katolska länder. Hade det inte varit mitt på ljusan dag så skulle jag trott hon var ett spöke, Svarta Damen eller något.

Jag tänkte på tidvattnet – nå, floden skulle inte vara inne förrän klockan åtta, hade jag läst på varningsskyltar både vid hamnen och där promenadstigen mot stranden och fyren började. Jag hade sett ebb och flod förr, men aldrig varit någonstans där skillnaden var så enorm som här, och jag tänkte att man måste allt vara bra försiktig med promenader utåt fyren och framför allt med bad. Men det visste hon väl, den svartklädda.

Det var väl hennes sätt att skrida som gjorde mig nyfiken och gav mig impulsen att följa efter henne. På väg genom vestibulen frågade jag madame Bretelle om hon hade sett

den lilla märkliga gestalten, men nej då, här hade ingen passerat hotellet på säkert en halvtimme, det kunde hon garantera, för hon hade suttit framme vid fönstret ända till nu för att ta igen sig en stund mellan lunchrusningen och middagsbestyren som snart började. Restaurangen var välbesökt, folk kom varje dag också fjärran ifrån för att njuta av madames kokkonst, och hon behövde ta igen sig när det gick.

Jag gick i alla fall ut för att se om jag ännu skulle skymta henne – den trötta madame Bretelle kunde ju ha nickat till – men vägen och längre fram stigen ut mot udden och klippan var absolut tom.

Jag rös till, men gick ändå vidare. Jag lade märke till att längre ut, där den våta sanden tog vid, gjorde mina skor tydliga avtryck i det våta – men det fanns inga spår efter någon som gått här före mig. Och tillbaka hade hon ju inte kommit. Vart tog hon vägen?

Här vågade jag inte gå längre. Vägen hade slutat ett trettiotal meter längre in där det stod en bänk vid klipphyllan, och jag vände åter till den.

Jag grubblade resten av eftermiddagen och kvällen. När floden kom klockan åtta hade hon inte återvänt. Jag hade vaktat vägen hela tiden – någon annan än den som gick här förbi fanns inte. Tänk om det inte var en kvinna alls utan ett barn? Och om en ryslig olycka hade hänt?

Den tanken kunde dock inte slå rot i mig. Det *var* inget barn!

Vad är det som styr våra plötsliga impulser?

Dagen därpå hade jag nästan jagat bort den svartklädda helt ur mina tankar och kommit i gång att skriva, även om det gick trögt. Jag hade ställt maskinen vid fönstret för att då och då kunna se ut, och på förmiddagen hade jag fångslats av hur vattnet drog sig undan och successivt åter

torrlade den lilla hamnen. Jag hade ätit husets goda lunch, läst en stund och sedan åter satt mig vid fönstret för att skriva. Min armbandsklocka låg på bordet bredvid sängen, så jag visste inte vad klockan var när en impuls fick mig att resa mig och titta ner på gatan, precis som dagen före.

Där var hon igen. Hon *skred*. Klockan som jag grep tag i i förbifarten på väg ut ur rummet och ner visade fyra. Precis som dagen före.

Jag for förbi madame Bretelles beskedlige son Louis som kom utifrån. Han tittade häpet på mig som bara sprang ut utan förklaring, och jag såg mig inte om, men jag kände att han stod och stirrade misstroget efter mig. Jag hörde också hans tankar om författare i allmänhet och utrikiska sådana i synnerhet, men sådant fick inte bekymra mig nu. Det var ingen tid att förlora.

Just som jag kom ut på vägen såg jag henne försvinna bakom kröken ute vid udden, ungefär där bänken stod. Hur hon hunnit dit på föga mer än en minut var lika obegripligt som hennes punktlighet. Jag ilade vidare i alla fall med andan i halsen. Ett par flickor som hoppade rep utanför den tomma kiosken vid färjeläget stirrade lika förvånat på mig som Louis gjort.

Bakom kröken var sanden lika folktom som alltid.

Och lika slät, utan alla spår, som dagen innan.

Jag håller på att bli galen, tänkte jag.

Jag sa ingenting varken till madame eller sonen, för jag ville ogärna att de skulle börja tvivla på mitt förstånd. Det räcket att jag tvivlade själv. Men den kvällen tog jag mig en promenad inåt byn, mot baren där jag hade växlat några ord med byns ledighetskommitté vid min ankomst. Kanske kunde jag fråga de där gubbarna lite försiktigt; de var ju i vilket fall som helst redan inställda på att jag var lite fnoskig med min sång och mitt billyse.

Men inga gubbar spelade boule utanför, så jag tog mod till mig och gick in i baren. Där var det tomt så när som på en enda av gubbarna från i går. Han satt vid bardisken med en öl och nickade vänligt igenkännande.

- God afton, madame! Ni stannade alltså hos madame Bretelle? Hoppas det var till belåtenhet?

- O ja, svarade jag. Utmärkt bra, och maten är förträfflig. Var är alla vänner från i går?

- Hemma, tänker jag. Vad får jag lov att bjuda madame? Huset betalar!

Han ägde tydligen baren, gissade jag, och tackade ja till ett glas pernod, en klar lakritssmakande vätska som av något obegripligt skäl blir gul när man håller vatten i den. Min värd gick runt disken och tog med vän hand ner en grön pernodflaska, höll upp ett glas och räckte mig.

- En skål för Sverige, sa han och höjde sin egen bägare. Jag smuttade på min pernod, full av förvåning.

- För Sverige? frågade jag sedan.

- *Bien sûr*, madame. Jag kände allt igen S på er bil i går. När jag var ung gick jag på sjön. Jag har varit en hel del i Göteborg. Kommer madame från Göteborg?

- Nej, från Linköping.

- Det känner jag inte till. Men Göteborg är fint.

En fransman som tyckte att något utanför Frankrike är fint - och dessutom sa det! Jag blev så förvånad att jag beslöt inviga honom i mina egendomliga upplevelser; det var ju nästan som att träffa en landsman. Göteborgaren hade jag redan tyst döpt honom till.

- Jag är glad att madame trivs här. Hur länge stannar ni?

- Vet inte, svarade jag och fortsatte den här uppvärmningen inför vad som komma skulle med att berätta lite om mitt jobb med boken om Klara. Han lyssnade mycket vänligt, till och med intresserat, och mitt mod växte. När han ville fylla på mitt glas skakade jag på

huvudet. Pernod är starkt, och jag ville vara alldeles klar i knoppen nu när jag äntligen fick fram den mening jag klämt på i nästan en kvart:

- Känner ni till om det finns en mycket liten dam här i byn som brukar gå ut mot fyren varje dag precis klockan fyra?

- En mycket liten dam, madame?

- Ja. Som ett barn, faktiskt. Knappt en och en halv meter, tror jag. Och oerhört fort går hon. Nej, inte går, hon -.

Här tystnade jag, för jag kunde inte det franska ordet för *skrider*, men min värd märkte tydligen inte att jag sökte efter ord och han hade redan svaret klart:

- Här i byn finns ingen dam som passar beskrivningen. Och inte i Barneville heller, byn härintill. Jag känner alla som bor både här och i grannbyn. Men ni har alltså sett en sådan dam, madame?

Jag berättade nu med alla detaljer om min oförklarliga skridande dam, och den vänlige Göteborgaren lyssnade uppmärksamt och utan varje tecken till att betvivla sanningshalten eller förnuftet i vad jag berättade. När jag slutat sa han:

- Det är mycket märkligt, madame. Särskilt det där att hon inte kommer tillbaka. Ingen här i byn går ut mot tidvattnet, det har vi för stor respekt för. Vill ni att jag ska fråga min fru eller folk som kommer hit om de ...

- Nej, o nej, monsieur, gör inte det! avbröt jag med eftertryck. Nej, det är bäst att bara ni och jag vet det här. Ifall det är jag som har blivit tokig, alltså.

Jag skrattade till, eftersom jag kände mig en smula förlägen, men min värd förblev allvarlig.

- Så får madame inte tänka! Inte på allvar. Det finns så mycket mellan himmel och jord som vi inte kan förklara. Man kan få uppenbarelser som man är helt ensam om. Det *finns* mirakler.

Det finns mirakler.

På de orden tänkte jag när jag var på väg tillbaka till Hôtel de la Plage et du Cap, och med det trösterika budskapet ringande i öronen somnade jag någon timme senare.

Nästa dag var lite gråkulen och jag höll mig inne vid min skrivmaskin hela förmiddagen. Om det inte varit för mitt privata "mirakel", så skulle den här miljön ha varit den bästa tänkbara för arbetet med min bok: här var tyst och fridfullt och ändå var platsen fantasieggande med det mäktiga tidvattnet som kom och gick, kom och gick, med den otillgängliga klippan, den ensliga fyren på dess topp och den alltid öde stranden.

Men jag hade bestämt mig. I dag skulle jag vara på plats på hotellets terrass klockan fyra – jag skulle genskjuta henne och hon skulle inte komma undan. Nu efteråt frågar jag mig själv: visste jag inte egentligen vem hon var? I tre dagar nu hade sånger om kärlek och sorg genljudit i mitt huvud och varit omöjliga att mota bort, och min svartklädda dam var ju så liten, inte en och femtio en gång precis som – ja. Hon. Som måste uttalas med stort H ...

Hon kom.

Fem i fyra var hon plötsligt där, som kommen ur ingenstans. Hon skred lika snabbt och ljudlöst och liksom svävande som förut och hennes blick var fäst vid marken. Med ena handen höll hon fast den svarta sjaletten under hakan och den andra doldes av de svepande kjolarna. Jag reste mig snabbt, tog de få stegen över till bygatans andra sida, hejdade henne med en gest. Hon tittade upp. Ansiktet var blekt, jag skulle vilja säga *vagt* på något sätt, ungefär som på ett otydligt eller bleknat fotografi, men ögonen brann klara och blå under en lockig och lite trasslig svart pannlugg.

Nu. Jag harklade mig.